

УДК 343.1

<https://doi.org/10.34142/23121661.2025.41.14>

orcid.org/0000-0002-8703-7003

© Корабель М.Г., 2025

М.Г. Корабель

**МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
ПРОТИ ЖИТТЯ (НА ПРИКЛАДІ ВБИВСТВА
ЧЕРЕЗ НЕОБЕРЕЖНІСТЬ СТ. 119 КК
УКРАЇНИ)**

M. Korabel

**METHODOLOGY OF INVESTIGATION
OF CRIMINAL OFFENCES AGAINST LIFE
(ON THE EXAMPLE OF NEGLIGENT
HOMICIDE UNDER ARTICLE 119 OF THE
CRIMINAL CODE OF UKRAINE)**

Анотація. В Конституції України закріплено, що держава гарантує дотримання прав і свобод людини. Кримінальні правопорушення проти життя є найбільш суспільно небезпечними, оскільки позбавляють людину найдорожчого права – права на життя. Питання притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності є пріоритетним для правоохоронних органів, важливим для суспільства та закріплено в Конвенціях, підписаних та ратифікованих Україною. Головною формою *реалізації кримінальної відповідальності* є кримінальне покарання.

Призначення справедливого та необхідного для виправлення покарання залежить від правильної кваліфікації суспільно небезпечного діяння, що в свою чергу можливе лише завдяки проведеному всебічному досудовому розслідуванню. Призначення покарання за кримінальні правопорушення проти життя особи є важливим напрямком кримінально-правової політики держави, як захист найважливішого права людини.

Методика розслідування кримінальних правопорушень має важливий рекомендаційний характер для ефективної роботи правоохоронних органів в процесі притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти життя особи.

В науковій статті автор приділяє увагу розслідуванню вбивства через необережність, що утворюють певні складнощі оскільки не були сплановані заздалегідь, як умисні вбивства, що впливає на збір (отримання) доказів на початковому етапі розслідування. Проте в більшості випадків злочинець намагається приховати вчинене суспільно-небезпечне діяння шляхом інсценування самогубства або нещасного випадку. Огляд місця події є найважливішим в побудові версій та наступних слідчих (розшукових) дій для розслідування

вбивства через необережність, оскільки виявлення негативних обставин, тобто фактичних даних, що суперечать версії про самогубство (нешасного випадок), дають правоохоронним органам можливість правильної кваліфікації вчиненого діяння.

Ключові слова. кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я, вбивство, вбивство через необережність, умисне вбивство, методика розслідування кримінальних правопорушень проти життя особи, методика розслідування вбивств, початковий етап розслідування, правоохоронні органи, призначення покарання, слідчі (розшукові) дії, кваліфікація кримінальних правопорушень.

Abstract. The Constitution of Ukraine stipulates that the state guarantees the observance of human rights and freedoms. Criminal offences against life are the most socially dangerous because they deprive a person of the most precious right – the right to life. The issue of bringing perpetrators to criminal responsibility is a priority for law enforcement agencies, important for society and enshrined in the Conventions signed and ratified by Ukraine. The main form of criminal liability is criminal punishment.

The imposition of a just and corrective punishment depends on the correct qualification of a socially dangerous act, which in turn is possible only through a comprehensive pre-trial investigation. The imposition of punishment for crimes against human life is an important area of the state's criminal law policy as protection of the most important human right.

The methodology of investigation of criminal offences has an important recommendatory character for the effective work of law enforcement agencies in the process of bringing perpetrators to criminal liability for criminal offences against human life.

In the article, the author focuses on the investigation of negligent homicide, which poses certain difficulties because it was not planned as a premeditated murder, which affects the collection (obtaining) of evidence at the initial stage of the investigation. However, in most cases, the offender tries to conceal the socially dangerous act by staging a suicide or an accident. Inspection of the scene is the most important in building versions and subsequent investigative (search) actions to investigate negligent homicide, as the identification of negative circumstances, i.e. factual data contradicting the version of suicide (accident), gives law enforcement agencies the opportunity to correctly qualify the act.

Keywords. criminal offences against life, negligent homicide, premeditated murder, methods of investigation of criminal offences against human life, methods of investigation of murder, initial stage of investigation, law enforcement agencies, sentencing, investigative (search) actions, qualification of criminal offences.

Постановка проблеми. В Конституції України закріплено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю. Дотримання прав і свобод людини проголошується головним обов'язком держави. Кримінальні правопорушення проти життя особи відрізняються від інших кримінальних правопорушень суспільною небезпечністю, оскільки позбавляють людину найдорожчого права – права на життя. Реалізація дотримання державних гарантій покладена на правоохоронні органи, шляхом попередження та безпосередньо розслідування кримінальних правопорушень.

Криміналістична характеристика вбивства через необережність має важливий вплив на методику розслідування зазначеного кримінального правопорушення з урахуванням протиправного заподіяння смерті особі та способами приховання вчиненого.

Мета наукової статті полягає у вивченні методики розслідування кримінальних правопорушень, з виокремленням криміналістичної характеристики вбивства через необережність, що має важливий рекомендаційний характер для ефективної роботи правоохоронних органів в процесі притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти життя особи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення кримінальних правопорушень проти життя особи в контексті методики розслідування були предметом дослідження наступних науковців: В. К. Грищук, Н. А. Жерж Т. М. Луцький, О. Ф. Пасека, М. В. Самарчук, С. І. Спільник та інші. Проте не варто не дооцінювати особливості розслідування вбивства через необережність, адже спосіб позбавлення особи життя не був підготовлений (запланований) заздалегідь, а приховання слідів не має чіткого алгоритму дій, як в більшості умисних вбивств, що і буде досліджено в науковій статті.

Вбивство це умисне або необережне протиправне заподіяння смерті іншій особі, таке визначення дає законодавець відповідно статтям 115–119 КК України.

Н. А. Жерж в своїй науковій роботі зазначає: «Убивства можна поділити на дві групи: убивства, вчинені за умов очевидності (очевидні вбивства), та вбивства, вчинені за умов неочевидності (неочевидні вбивства). Елементами криміналістичної характеристики вбивств є дані про типові способи вчинення й приховування вбивств, слідову картину, особливості особи злочинця й потерпілого, час, місце й обстановку вчинення вбивств»[1, с 406]. До другої групи варто віднести вбивство через необережність, криміналістична характеристика яких потребує уваги в особливостях приховування слідів причетності злочинця до вчиненого кримінального правопорушення.

Найбільш частим випадком убивства є так зване побутове очевидне вбивство, тобто вбивство, вчинене зазвичай на ґрунті особистих неприязних стосунків, часто після тривалого спільного вживання алкогольних напоїв. Розкриття й розслідування подібних злочинів вимагає скрупульозного дослідження отриманих даних та коректного використання звичайних засобів доказування.

Більш рідкісними, проте й складнішими для розкриття є вбивства, вчинені таємно в умовах неочевидності (зазвичай за відсутності очевидців або даних про особу потерпілого); умисні убивства, які злочинець підготував заздалегідь; умисні убивства, які злочинець не готував заздалегідь, проте після

їх вчинення намагався знищити сліди [1, с 409]. Вбивство через необережність, які можна віднести до вчинених в умовах неочевидності (відсутності свідків, злочинця, приховування слідів, тощо) робить процес розслідування не менш складним ніж умисне вбивство.

До основних елементів криміналістичної характеристики вбивства через необережність відносяться:

– спосіб вчинення. У п. 26 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2 закріплено, що у випадках, коли особа, яка позбавила потерпілого життя, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своїх дій чи бездіяльності, проте легковажно розраховувала на їх відвернення (злочинна самовпевненість) або ж не передбачала можливості настання таких наслідків, хоча повинна була й могла їх передбачити (злочинна недбалість), її дії варто розглядати як убивство через необережність і кваліфікувати за ст. 119 КК України [2].

Убивство через кримінальну протиправну самовпевненість має місце тоді, коли винний передбачає можливість настання смерті, однак розраховує її усунути, відвернути, вважаючи, що в такому випадку вона не настане. Винний розраховує на певні реальні обставини (фізичний стан потерпілого, стан здоров'я потерпілого, свої здібності, уміння, фізичний розвиток, дію механізмів тощо). Вина особи, яка діяла в такий спосіб, полягає в тому, що ця особа не була уважною, покладалася на ненадійні засоби, щоб зберегти життя потерпілому [3, с.134].

На відміну від вбивства через необережність, умисному вбивству передбаченого ст. 115 КК притаманні підготовка знарядь та засобів позбавлення життя іншої особи, визначення тактики (способу) вчинення вбивства, варіанти вчинення та приховання, тощо. Вбивствам на побутовому ґрунті притаманні випадкові знаряддя, такі як ніж, сокира, розбита пляшка та інші важкі предмети.

До спільного у вбивствах як умисних так і через необережність притаманні способи приховання: знищення або приховання знарядь та засобів вчинення злочину, інсценування самогубства або нещасного випадку з метою приховання вбивства [4, с. 44], спотворення трупа для неможливості впізнання, знищення трупа шляхом утоплення, закопування, спалювання, тощо.

– *Місце та час вчинення кримінального правопорушення.* До місць вчинення вбивства через необережність варто віднести місця відпочинку (річки, озера, парки), житло потерпілого або житло злочинця, автомобільні дороги, тощо.

Щодо умисних вбивств, то це безлюдні місця (ліс, пустирі, смітники, покинуті будинки чи споруди), вулиці, сквери, інші громадські місця; місця

розваг (кафе, дискотеки, бари), житло потерпілого або злочинця (квартира, будинок, дача), дороги та траси.

Саме на місці події правоохоронні органи отримують речові докази та інформацію для побудови версій.

Час вчинення вбивства через необережність на відміну від умисного вбивства характеризується денним та вечірнім часом.

– *Типова слідова картина.* Отримані на місці події докази допомагають слідчому відтворити картину події, тактику вчинення та приховання вбивства. Більшість злочинців намагаються знищити докази вчиненого вбивства, але сліди все одно залишаються, виділяють матеріальні та ідеальні сліди. Матеріальні сліди це сліди, що залишилися на трупі, сліди від знаряддя вбивства, речі що належали злочинцю або потерпілому, труп особи, тощо. До ідеальних слідів відносяться фіксацію кримінального правопорушення та особи, що стали свідками: події що передувала вбивству, самого вбивства, події процесу приховування вчиненого вбивства.

– *Особа злочинця та потерпілого.* Під час розслідування вбивства через необережність треба враховувати, що найчастіше злочинець та потерпіла особа знають один одного, що характеризується тісним контактом. Потерпілий не вбачає загрози життю чи здоров'ю зі сторони злочинця, навіть довіряє йому.

До окремої категорії потерпілих варто віднести осіб з віктимною поведінкою, наприклад, особи що вживають алкогольні напої запрошують до себе в будинок невідомих осіб.

Особа злочинця у вбивстві через необережність характеризується в суспільстві позитивною, а ніж негативною. Кримінально протиправна самовпевненість або недбалість підтверджує відсутність бажання настання смерті потерпілого. При умисному вбивстві, злочинець заздалегідь продумує тактику вчинення вбивства та шляхи приховання, з метою уникнення кримінальної відповідальності.

Основні елементи криміналістичної характеристики вбивства через необережність є важливими для кваліфікації вчиненого суспільно небезпечного діяння. На початковому етапі розслідування правоохоронні органи отримують необхідну інформацію для відповідної характеристики кримінального правопорушення.

Саме огляд місця події (трупа), як першочергова слідча (розшукова) дія, допомагає слідчому побудувати версії та кваліфікувати вбивство за відповідними статтями КК України. Жерж Н. А. виділяє саме проведення огляду трупа, яке здійснюється слідчим або прокурором за обов'язкової участі судово-медичного експерта. При цьому важливими є такі рекомендації:

а) перед оглядом за можливості з'ясувати за допомогою опитування очевидців, чи не переміщувався труп, чи не змінювали положення, у якому він лежить, стан одягу тощо (дані про зміни слід зафіксувати в протоколі);

б) до завершення огляду не відновлювати його колишнє положення, встановлене опитуваннями очевидців;

в) перед оглядом сфотографувати труп з охопленням навколишнього середовища та самостійно, а під час детального огляду зафіксувати окремі відмітні частини й сліди на ньому за правилами масштабної фотозйомки;

г) крім трупа ретельно оглянути ділянку підлоги (грунту) під трупом із метою виявлення слідів або предметів, які можуть мати значення для провадження та доказове значення;

д) після огляду труп направити до моргу для судово-медичного дослідження з копією протоколу огляду трупа, вживши заходів щодо запобігання пошкодженню трупа під час перевезення та втраті важливих ознак (упакувати його найкраще в чисту бавовняну тканину, укласти на санітарні носилки або м'яку підстилку та помістити в закриту автомашину або у відкритий кузов, прикривши, наприклад, брезентом) [1, с. 409].

Дотримання рекомендацій (вимог) під час огляду місця події дозволить правоохоронним органам підготувати криміналістичну характеристику вбивства через необережність та спланувати необхідні слідчі (розшукові) дії.

Висновок. Методика розслідування кримінальних правопорушень проти життя особи утворює певний алгоритм дій правоохоронних органів, що є необхідним для: отримання доказів (слідів) та побудови версій; встановлення причини смерті, до яких варто віднести нещасний випадок, хронічна хвороба, самогубство, вбивство через необережність, умисне вбивство та інші; спосіб вчинення вбивства, за допомогою яких засобів чи знарядь було позбавлено життя особи; час настання смерті, часто відповідає часу вчинення вбивства, для встановлення можливих свідків та встановлення місцезнаходження злочинця в певні часові межі; наявність співучасників, для вбивства через необережність притаманно шляхом дії або бездіяльності; обставини, що сприяли вбивству; особа жертви; особа злочинця; місце вчинення вбивства, оскільки не завжди місце знаходження трупа є місцем вбивства, тощо.

Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень проти життя особи це система відомостей які мають значення для виявлення і розкриття суспільно небезпечних діянь (вбивств через необережність) криміналістичними засобами, прийомами та методами.

Література

1. Жерж Н. А. Початковий етап розслідування вбивств, вчинених в умовах неочевидності. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред.) Ю. П. Аленін [та ін.] ; МОН України; НУ ОЮА. Одеса : Юрид. л-ра, 2014. Вип. 74. С. 406-412
2. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2. Верховний Суд. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>
3. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів : навчальний посібник. 3-тє вид., доп. та перероб. Київ : Атіка, 2007. 640 с.
4. Корабель М. Г., Павленко Т. А Вбивство, доведення до самогубства чи інсценування самогубства? Методика розслідування.. Зб. наук праць Харківського Нац. Пед. Університету імені Г. С. Сковороди. Сер Право. 2022. Вип. 35. С. 41-47. DOI: <https://doi.org/10.34142/23121661.2022.35.06>
5. Грищук В. К. Кримінально-правова характеристика злочинів проти особи: навч. посібник у схемах / В. К. Грищук, Т. М. Луцький, О. Ф. Пасєка, М. В. Самарчук. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 64 с.
6. Спільник С. І. Особливості кваліфікації вбивства через необережність. Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення. Південно-український правничий часопис. 2022 с. 81-86. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.3.13> .